

EVANGELIKUS ŐRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Megjelenik hetenkint egy iven. Kéziratokat, előfizetési díjakat, hirdetések szövegét és díját az <u>Ev. Őrálló szerkesztőségére</u> címére Rákoskeresztur Pest megye, kell küldeni. — A bel- és külmissióra vonatkozó közlemények Scholtz Ödön lelkész, rovatvezető címére Ágfalvára (Sopronmegye) küldendő. ☒ ☒ ☒ ☒	FELELŐS SZERKESZTŐ: NOSZKÓ ISTVÁN rákoskereszturi lelkész. Szerkesztő-helyettes: NÁDASSY JÁNOS ny. lelkész. Rákoskeresztur. ☒ Főmunkatárs: ☒ SCHOLTZ ÖDÖN ágfalvi lelkész.	A lap ára: Egész évre . . . . . 12 K Félévre . . . . . 6 K Negyedévre . . . . . 3 K Egyes szám ára 40 fillér. ☒ Hirdetés ára oldalanként 40 korona. ☒

TARTALOMJEGYZÉK: Vezérek: A kongrua. IriaHurtay György. — Tárcza: Apostolsors. Irta Lindtner Vilma.
Cikkek: Protestáns felvilágosodottság és katolikus elfogultság. Irta Ivánka Pál. — Iskoláink értesítői
Ismerteti dr. Szelényi Ödön. — Belélet. — Pályázatok és hirdetések.

A kongrua.

Megkérdeztem egyik kongruás kollégámat: lemond-e 600 K-nyi kongruájáról? „Majd ha az esztergomi hercegprimás — hangzott a válasz — lemond az ő három millió jövedelméről.”

És körülbelül igaza van. A bizonyosat bizonytalanért odaigérni nagyon kockázatos dolog. Mindig jobb az a fekete kenyér, amely asztalunkon van, mint az a fehér cipő, amelynek a földjét most szántjuk, s azt se tudjuk, honnan szerezzük be a vetőmagot

Nem a kongruában van a hiba, hanem abban, hogy kevés. Nem volna áldottabb dolog a világon a kongruánál, ha elég volna belőle. Azért a mi törekvésünk az legyen, hogy emeltessek, nem pedig az, hogy a meglévőről is lemondjunk.

Tegyünk fel, hogy mi ág. h. evangélikusok lemondunk a kongruáról, de biztosak vagyunk-e abban, hogy a reformátusok, az unitáriusok, a görög keletiek, a római katolikusok, az erdélyrészi szász testvéreink követni fogják példánkat? Én biztos vagyok benne, hogy nem jönnek utánunk. És az ki van zárva, hogy az állam egykét felekezettel kivételt tegyen a segélyezés módjában. Ez nem lenne haladás az osztályegyenlőség felé, hanem éppen az ellenkező irányban.

Volt már arról szó, irás, beszéd a soknál is több, vagy tiz esztendő előtt, hogy az állam, amit ad a felekezeti népiskoláknak, gimnáziumoknak, tanítóknak, tanároknak fizetéskiegészítés, korpótlék, tandíj-megváltás, épületekre, lelkészeknek, közigazgatási célokra stb. stb. adja azt egy csomóban, egy összegben az egyetemes egyháznak, az majd jobban, arányosabban, igazságosabban elosztja a sok nélkülöző között. Megmosolyog-

ták ezen jámbor óhajtasunkat. *Az állam ad megnevezett célra, számadás kötelezettsége mellett s befolyásának biztosítása mellett. Ott kinevezés itt megerősítés, ott nyugta itt számadás, ott felügyeleti, itt rendelkezési, amott meg fegyelmi jog gyakorlása. E nélkül a törvényhozás nem ad egy fillért sem.*

Hogy éppen a mi evang. egyházunkkal tenne kivételt a papok kedvéért, több mint lehetetlen. Vagy hogy valamennyi felekezetnek a nyújtott segélyt szabad rendelkezésére bocsássa? Ez még lehetetlenebb.

Nem az a baj, hogy az állampénztárban nem volna található fedezet a 2400 K minimumra és megfelelő korpótléokra, hanem az, hogy nem ad. Ahol egy-egy gyár szubvencionálására 4—600.000 K lesz megszavazva, hogy részvényeseinek 40—50% osztalékot, tisztviselőinek 10—20.000 K-ás fizetést adhasson; ahol egy telivér tenyészállat 200.000 K-ba kerül s mire haza hozzák, a vasuton kiadja páróját; ahol százazreket kiadnak műrekek vásárlására, amelyekről csakhamar kiderül, hogy értéktelen másolások; de nem folytatom tovább, vegye kiki kezébe az 1912. évi költségvetést, ott van a folytatása reggelig. Ha nézem azokat a tételeket s utánuk a rengeteg summákat, azok nem sutogva modják, hanem ordítják: van pénz mindenre, lenne kongrua-emelésre, korpótléokra is, de nem kaptok, nem adunk!

Ha nektek adunk, akkor abban az arányban végig minden felekezetnek adni kell. Ez pedig rengeteg summa, ezt az állampénztár el nem bírja: így szaval a kormányhatalom. Da ist der Hund begraben! Itt van az 1848: XX. t.-c meghamisítása.

„Ha nektek adunk . . .“ miért kelljen adni azoknak is, akiknek ugyis ezerannyiuk van az állami javakból, mint nekünk? És tényleg úgy van. Evangélikus tanítók kapnak fizetéskiegészítést, a r. katolikusok kapnak tizszer annyit, mert tizszer annyian vannak; az evang. papok kongruát, a különféle katolikusok százszor annyit és így tovább. Ez Apponyiék szerint az 1848: XX. t.-c. fokozatos végrehajtása. Fokozatos, amelynek legutolsó fokán mi állunk, legfelsőbb fokán pedig a r. katolikusok. Így ítéletnapig sem érjük őket utól, amikor az Isten még jobban segít azoknak, akik messze elől futnak, mint nekünk, akik hátul poroszkálunk.

Hogy mit kaptak ők eddig; hány százezer hold termőföld, hány millió korona készpénz, hány templomjukat, papjukat, iskolájukat, tanítójukat fentartja és fizeti az erdőkinestár, a városok, mint kegyúr, ez nem jó számításba, hanem csak az: az evangélikusoknak van autonómiájuk, joguk van hozzá a rómaiaknak is; az evangélikusoknak adunk ilyen és ilyen címen ennyit, amazoknak lélekarányban megrostálva, jól megrázva, tetejébe ennyi jár. Ezt persze nem bírja el az állampénztár, így én is aláírom. Ez azonban, újra mondom, az 1848: XX. t.-c. meghamisítása.

Igazság szerint a katolikus egyházaknak addig egy fillér államsegélyhez sincs joguk semmiféle címen, amíg mi evangélikusok, ugyanazon országnak gyermekei, államjavakból, államsegélyből annyit nem kaptunk, mint a mennyit ők már évszázadok óta birnak. Aránylag mondom. Vagy pedig vegye vissza az állam, mindazokat a birtokokat, javakat, tőkét, patronátusi jogokat — s aztán egyenlő arányban segítse az összes bevett vallásfelekezeteiket. Ezt a segélyezést aztán meg fogja birni az államkinestár, sőt még marad is belőle valami a kincses láda fenekén. Ez lenne a viszonyosság és méltányosság útja. Az eddigi eljárás csak porhintés és ámitás.

A tavalyi miniszteri kijelentéseket, ígéreteket, mint sokan mások, reménykedve fogadtam én is. Vártam, biztam s ime, a csalódás teljes. Van ebben az országban még nagyobb hatalom a miniszteri hatalomnál, nagyobb befolyás minden igazságnál. Nem segít ezeken az állapotokon sem Krupecz barátom 100-as bizottsága, sem Lombos Alfréd 8 választott papja, sem kérés, sem fenyegetés, sem sírás-rívás, hanemha a szekularizáció.

Szekularizáció — ez legyen válaszuk az ámitásokra.

Hurtay György, ev. lelkész.

*

Értjük és méltányoljuk a cikkiró elkeseredett hangját. Sokan talán pesszimiztikusnak is fogják tartani. Ám a jóllakott ember sohasem érti meg az éhező filozófiáját. Annyit azonban meg kell jegyeznünk, hogy az evangélikus kongruás lelkészek már eljutottak az ígéret és szebb kilátások Nébo hegyére. Fizetésügyük, jövő sorsuk a most lefolyt egyetemes gyűlésen nagyot haladt. A gyűlés állásfoglalása az eddigi sablontól nagyon is eltérő, nagyon is komoly és súlyos volt, amelynek áldásos hatása el nem maradhat. — Másik megjegyzésünk a szekularizáció eszméjére vonatkozik. Ezzel foglalkozni minden gondolkodó állampolgárnak joga van; de a protestáns egyházak egyikének sem lehet az a feladata, vagy csak az a *balsorsa* is, hogy az állam, vagy Isten tudja, kinek a számára a forró gesztenyét kikaparja a tűzből. Evang. egyházunk és lelkészi karunk jövő ereje, nagysága és létjogosultsága attól függ, mennyire képesek elmerülni Krisztus személyiségében s benne élve, mennyire képesek a soha meg nem szünő nevelő és belmissziói munkásságot folytatni.

In hoc signo vinces!

Szerk.

T Á R C A.

Apostolsors.

Vérvörös, néma alkonyi csendben,
Halásejtelmek suttogása közt,
Nehéz zsibbadtság szállt az agyára.
S míg néhány sugár börtöne falán
Egymást kergetve, enyelgve játszott,
Megrezen néha Krisztus palástja.

S a börtönajtón halkan, csendesen,
Vértelen, könnyű, nesztelen árnyak
Lelket rabolni lopva beszálltak.
S körülengve a törékeny testet,
Suttogva, zúgva beszélni kezdtek:
Odabent, hallod? Vigyorgó arcú,
Durva pribékek vérpadot ásnak,
S mire felszakad fekete fátyla,
Nagy szemfedője a vak éjszakának,
Porba hull gögös, dacoló fejed.
S te balga eszmék hitvány harcosa,
Itt mersz-e hagyni idegen földön
Gügyögő árvát, síró özvegyet? . . .
Hát férfi vagy te? Döre álmokért
Hogy feleded a való világot,
S hogy megtiporva nyíló kerteket,
A szenvedések pusztáit járod? . . .
Hol van szerető, áldó Istened,
Hogy megcsúfoltan itt hagyott téged,
Zsákmányul néhány durva pribéknek? . . .

Balga vagy ember s dőre az álmod,
De ne hagyd itt e fényes világot.
Élj amíg élhetsz s azután vége,
Beleporladsz a nagy semmiségbe . . .
Jöjj, siess vissza, a percek múltak,
S odalent, hallod, vérpadot ásnak,
Siettetői az elmúlásnak . . .

Vérvörös, néma alkonyi csendben
Hangtalan szálltak tovább az árnyak.
S a balga eszmék hű katonája
Zokogva borult a bibliára.
S ajkán a szó egy sóhajtasba fült:
Atyám! Kegyetlen nehéz ez az út,
És hátra még a szörnyű pillanat;
Ne hagyd elbukni küzdő fiadat . . .
Mít ér ez az élet, néhány perc csupán,
S az utolsó lánglobbanás után
Örök sötétség, örök kárhozat.
— Nem hagysz elbukni, én tudom, érzem,
S az élet bár hív, nem megyek vissza,
Két kezéd engem, jaj, úgy segéljen . . .

S míg néhány sugár, börtöne falán
Egymást kergetve, enyelgve játszott,
Lelkéről elszállt minden félelem,
Csak egyet hallott: az élet rövid,
S az örökélet hosszú, végtelen.

S mire a hajnal álmos szemével
Sugarat lopot minden bokorra,
Egy apostolfő hullott a porba.
S halk hozsannába olvadt be minden:
„Erős várunk nekünk az Isten . . .“

Lindtner Vilma.

Protestáns felvilágosodottság és katolikus elfogultság.

Összehasonlítás a rádi evang. templom szentelése alkalmával kifejezést nyert protestáns szellem és a budapesti „Katholikus Antialkoholista Egyesület” alakuló gyűlése alkalmával kifejezésre jutott katolikus elfogultság között.

Jelszó: „Mindeneket megpróbálgatok és ami jó, megtartsátok.” Szent Pál apostolnak tessalonikabeliekhez írott levelének 5. része 21. versében. Amit úgy kell érteni, hogy mindent jól megvizsgáljatok, hogy az igazságot megismerjétek, mert aki az igazságot meg akarja ismerni, annak meg kell mindent alaposan, jól vizsgálni. Ennek nem kell magyarázat, ennek a megértésére és minden józan ítélő képességű ember által való elfogadtatására nem kellene bizonyítékok, legyen az bármilyen fajhoz, osztályhoz, nemzethez, vagy felekezetéhez tartozó ember, mert az már rég megállapított igazság, hogy csak arról lehet igaz véleményt alkotni, igazságos ítéletet hozni, amit ismerünk, már pedig amit nem vizsgálunk meg alaposan töviről hegyire, azt nem is ismerhetjük. Ezt a sarkalatos alapelvet vallották már

a régi rómaiak is, aminek más szavakkal adtak kifejezést: *Audiat et altera pars.* Ezt parancsolja a józan ész, az igazság szeretete és a haladó felvilágosodás szelleme. Ezt tanítják a protestáns vallások. Ezzel szemben azonban — sajnos — a katolikus vallás hirdetői közül (sokan talán jóhiszeműleg) ezen elvekkel szemben homlokegyenest járnak el akkor, mikor vallási elfogultságra, elzárkózottságra nevelik a gondjaikra bizott és befolyásuk alatt álló lelkeket.

Az összehasonlításra megkapó példa volt a rádi evang. templomszentelés alkalmával elhangzott egyházi templomi és a templomon kívül mondott beszédek közt az evang. püspöknek azon intő szava, hogy az a *kis templom, melynek alapjára másvallásúak is adtak adományokat, hirdesse a testvéri szeretetet, a felekezeti békét és egyetértést a községben időtlen időken át, mint egy égre mutató ujj, mely azt igazolja, hogy egy atyának vagyunk gyermekei.* Meggyőző jó hatást tett a beszéd valláskülönbség nélkül mindazokra, akik hallották, úgy mint minden szó és hirdetett ige, amiben megdönthetetlen igazság van, mint Krisztus tiszta tanításában.

Annál szembeszökőbb volt másnap Budapesten a Katholikus Antialkoholista Egyesület alakuló gyűlésén hallani lelkészek szájából azt a szellemet és felfogást, amely az embereknek a vallások szerint való szoros elkülönítést hirdeti vallási, felekezeti szervezeteken kívül álló dolgokban: *Legyen Katholikus Antialkoholista Egyesület.*

Sajnálattal kellett tapasztalni azt az elfogultságot, amiben élnek és gondolkoznak a katolikus hitélet tényezői.

A szesz ital ivás káros következményeiről úgy beszéltek, mintha az nem társadalmi, hanem vallási kérdés volna és általában úgy beszéltek, mintha a világon csak katolikusok volnának, vagy legalább is csak katolikusok lettek volna e téren valamit, a más vallásfelekezetükről, mint nem lévőkéről szó nem esett, úgy, hogy aki addig nem tudta, az előadásból azt hihetné, hogy ezzel a fontos kérdéssel csak katolikusok foglalkoznak.

Nem helyes társadalmi üdvös mozgalmakra vallási bélyeget nyomni és azt vallásfelekezeti elkülönítést célzó kínai falakkal vonni körül, mert az árt a jó ügynek, de árt annak a felekezetnek is, amelynek kebelében ily céltalan, helytelen elkülönítési törekvés céloztatik.

Árt a jó ügynek, mert szűkebb térre szorítottatik és mert a türelmetlenség és felekezetiesség szépség hibájával indul el útjára; árt a felekezetnek is, mert elidegeníti magától nemcsak a más — de a saját felekezetébe tartozó felvilágosodott és független elemet. Vagyis ez olyan rosta, melyen át éppen a legértékesebb szem hull ki és kárba vész.

Ime, mi különbség van Krisztus vallásának követői között: az egyik a felekezeti türelmességet, békét, egyetértést és testvéri szeretet hirdeti, a másik a felekezeti elkülönítést, elzárkózást minden téren.

Vajjon melyik követi Krisztusnak tanítását a kettő közül?

Melyik építi azt az utat, mely az „egy akol, egy pásztor”-hoz vezet?

Vácson, 1911. november 14-én.

Ivanka Pál.

Iskoláink értesítői.

Ismereteti dr. Szelényi Ödön.

A **késmárki liceumnak** szép eredményében (27 tanuló közül jeles volt 7, jó 7, egyszerűen érett volt 11, 2 hó múlva teendő javítóvizsgálatra utasított 2) bizonyára nagy öröme telt. A liceum idej történetének minden mozanata a haladás megannyi jele. A tan-testület 18 tagból állott, 4 tanár nyugalomban áll. A tanárok nagy része gazdag tevékenységet fejt ki irodalmi, társadalmi és egyházi téren. Ide vonatkozólag csak egy szerény megjegyzésünk van. Elismerjük, hogy a Teke-Egylet alelnöksége is társadalmi működés, de talán mégis olyan, melynek megőrkítése egy iskolai értesítőben legalább is fölösleges. Az intézetben ez évben alakult meg a tört. szeminárium, melynek nagy pedagógiai hasznát már volt alkalmunk kiemelni. Még csak azt óhajtanók, hogy az ifjúsági gyámintézet vallásos egyesületté alakulna át, mert ha nézetünk szerint az állami iskolában nincs is helyök az ilyenféle egyesületeknek, úgy felekezeti intézetben az evang. szellemet ápoló egyesület felette kívánatos. Az egyes körök szorgalmasan dolgoztak. A liceum tápintézetét 105 tanuló látogatta, közülök 30 tápdijelengedésben részesült. A tanulók száma év elején 280, év végén 268 volt. Valásra nézve ág. h. ev. III, ref. 21. Egészségi állapotuk kedvező volt, amint ez a jó hegyi levegőjü vidéken várható is. Az ifjúságot az idén is több kisebb-nagyobb tanulmányi kirándulásra vitték, a leghosszabbat (Bosznia-Hercegovina és Dalmáciába) dr. Banczik vezető-tanár irta le élvezetesen. A volt tanítványok háladatosságát az alma mater iránt szépen mutatja a sok érettségi találkozó. Az ő „emlékalapjuk” ez évben 234 K 20 f szaporodott. Mint figyelemre méltó mozzanatokat említjük meg az intézetben szokásos próbatanításokat és a filológiai műhelyt, mely utóbbiban a tanulók az ókori régiségek egyes tárgyaiból szemléltető eszközöket készítettek. Nemes intencióból fakadt a liceumi pártfogóság ama határozata, mely szerint a tanárok részére 4%-os kölesönt folyósított tanári házak építésére. Az eszmét még a boldogult felügyelő váltotta valóra, sok szép feladat megoldása, melylyel a liceumot „minta-intézet”-té akarta fejleszteni, már csak az ő utódjára, dr. Wrchovszky Ottó, Késmárk város nagyműveltségű és nagytehetségű polgármesterére maradt. Aki a liceum utolsó 10 évi örvendetes haladását figyelemmel kíséri, nem fogja felteni a jövőjét a podolini kath. gimnázium kifejlesztésében és internátussal való ellátásában jelentkező veszedelemtől, mely eddig csak terv, de a jelenlegi viszonyok között igen könnyen megvalósítható terv. Nem hisszük, hogy ez új intézet lényegesen gyöngíthetné a szepességi protestantizmust és annak iskoláit. Azért mégis videant consules . . .

A késmárki ág. h. ev. *polgári leányiskolára* nézve az elmúlt év a betetőzés esztendeje volt. Az előző tanévben rendezesített segéd-tanítónői állások rendszeressé szerveztették át és a mellett a kézimunka tanítónői állás is rendszeresített. A tanulók száma is örvendetes emelkedést mutat. A lefolyt iskolai évben megülték Loysch Mátyás elemi isk. tanító jubileumát, ő és Bayer Samu az év végén megválnak attól az iskolától, melynek mintegy 4 évtizeden keresztül kiváló szolgálatokat teljesítettek. Az elemi iskolának egyébként versenytársa lesz a f. év szeptember hóban megnyílt állami iskola. A fentartó egyháznak mindent el kell követni, hogy iskoláját versenyképessé tegye és kellő színvonalon tartsa, ha már annak idején az államosításba nem

akart belemenni. Hibának tartjuk tehát a tanítói díjazás leszállításának tervét, mert épp ez a legrosszabb útja annak, hogy kiválóbb tanerőt nyerjenek. Bizonyára lesz mód a hívek megfelelő felvilágosítására.

A **köszegi felsőbb leányiskola** tanári személyzetében a következő változások állottak be: a menny. term. tanszéket Ardó István foglalta el, az ujonnan szervezett ének és zenetanítónői állásra Freyler Emma választotta meg, a szabadságolt Tholdne Nagy Stefániát pedig Mally Irén helyettesítette. A növendékek száma 19-cel több volt mint a múlt évben, az internátusban 78 növendék volt. Már a múlt esztendőben irtuk e helyen, hogy az V. és VI. osztály néptelensége miatt kívánatos volna az intézetet polgári iskolává átszervezni és tanítónőképzővel ellátni. Igazolásunkul szolgál, hogy a dunántúli egyházkerület elvileg ugyanezen állásponton van és egyúttal az intézetet Köszegeiről a kedvezőbb forgalmú Szombathelyre óhajta áthelyezni. Egyébként teljes elismeréssel adóhatunk az intézet nevelő működésének, valamint a dunántúli egyházkerület nagy áldozatkészségének. Az intézet pénztáránál befolyt az intézet céljaira 1910. május 16—1911. május 15-ig 2086 10 K, az egyházkerületi penztárnál 7555 78 K. Az internátusba pedig sok élelmiszert küldtek.

KÜLFÖLD.

Tschackert és Kirn tanárok emlékezete.

A német prot. tudós theol. világnak 2 nagy halottja van, f. évi július 7-én hunyt el Göttingában *Tschackert* Pál, ismert nevű egyháztörténet tudós s aug. 18-án Lipcsében *Kirn* Ottó, az írói és tanári nevével nálunk is jól ismert rendszeres theológus. Mindkettő nagyon benső viszonyban állott velünk magyarokkal. Többen vannak a lelkesztetvérek között, akik Tschackertnek tanítványai voltak. Tschackert a theologia és a böcelet doktora, s titkos consist. tanácsos rom. kath. anyától szül. 1848-ban a siléziai Freystadtban. Tanult Boroszlóban, Hallében és Göttingában. Promoveált 1875-ben Boroszlóban az egyház jogi tanszékre. 1877. az egyháztörténet rendk. tanárává nevezték ki Halléba, ahol őt 1883-ig Magyarországból igen számosan hallgatták. Theol. doktorra is a hallei egyetem avatta 1884. königsbergi s 1889-ben Reuter H. apát tanszékére göttingai r. tanárnak nevezték ki. Előadásait nagyon szerették hallgatni. Vonzók és tanulságosak voltak. A magyarokat nagyon szerette. Prot. egyházunkat „vértanui egyháznak” nevezte. Széleskörű irodalmi munkássága felölelte a reformáció történetét, dogmatörténetet és a szimbolikát, a missziói tudományt s a szászországi és sziléziai helyi egyháztörténetet. Az alsó szászországi egyháztörténeti társulat folyóiratának egyik szerkesztő-kiadója volt. Legnagyobb két műve a schalkaldi cikkek hangján irt Polemikája s a luth. és a ref. egyházi tanfoglalom keletkezéséről szóló nagy újabb dogmatört. monográfiája. Halála előtt 2 hónappal jelent meg az ő kitűnő Rövid theol. Kalauza, mely Szlavik M. fordításában és Révész K. esperes revideálásában még a karácsonyi ünnepek előtt hagyja el a sajtót. *Have pia anima!* Hálás magyar tanítványai részéről is áldassék az ő emlékezete!

Kirn, a theológia s a böcelet doktora, titkos egyházi tanácsos 1857. a Stuttgart melletti Heschlachban középisk. tanárszülőktől született. Tanult a theol. sze-

mináriumon Maulbronban s a tübingai egyetemen. 1881—1884. a tübingai konviktusban (Stift) s 1885—87. évig mint diakonus a württembergi Besigheimban, mint lelkész működött. 1889. habilitált Baselben, ahol 1895-ig mint theol. tanár működött. 1895 ben Luthardt nagy-hírű lipesei rendszeres theológus tanszékére hívták meg. Mint theológus összes műveiben az egyház hite s a modern gondolkodás közötti áthidalást kereste s erős ethikai jellegű keresztyén vallásos világnézetnek hódolt. Nagy elődjéhez hasonlóan kitűnő író volt. Mint ember és theológus egyaránt kiváló személyiség volt. Nemes és előkelő egyéniségét levelezése is mutatja. Hit- és erkölestana könnyen folyó nyelvezeténél és rövid összefoglalásánál fogva is megérdemelné, hogy magyar nyelvre is átültessük. A legszorgalmasabb német prot. theol. írók egyike. Részünkről is áldassék az ő emlékezete! *Sz.M.*

Pank jubileuma. Szept. hó 26 án ülte meg Lipésben Pank Oszkár titkos egyházi tanácsos és superintendens 50 éves lelkészi jubileumát. Ez bennünket is közelebb érint, amennyiben Magyarországot több ízben meglátogatta, velünk rokonszenvesen állandó összeköttetésben állott, fia és lelkésztársa pedig *Pokoly* József jelenlegi kolozsvári theol. tanárral együtt 2 éven át *Tisza* Kálnán házánál nevelésködt. Egyházi ügyeink iránt nagyon érdeklődött s mint Gusztáv Adolf egyetemi elnök több egyházközségünk hathatósabb segítőzését az ő közbenjárásának köszönheti. 29 éve lipesei pap, ki egyházi szónoklataival nagy gyűleket vezetett gyűjtött maga köré, — Gusztáv A. egyetemi tevékenysége pedig áldásos volt az egész protestánsizmusra, 25 éves lelkészi jubileuma alkalmával Lipese városa díszpolgárának választotta. G. A. egyetemi elnökségében Fricke tanár utódja volt. A lipesei dakonissza-ház alapítója, a tartományi zsinat s a szászorsz. főrendi kamara tagja. Szűkebb családjában ülte meg 50 éves jubileumát, de azért úgy hazájában, mint a külföld részéről számos ovációban részesítették. Mint egyik legjobb barátunkat mi is e sorok utján a legmelegebben üdvözljük s további máukás életére is istennek áldását kérjük. Ad multos anos!

B E L É L E T .

Hitoktatói tiszteletdíjak. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter f. évi 127.142. sz. az állami elemi népiskolák helyi költségvetéseinek megállapítása és kezelése tárgyában kiadott körrendeletében az összes kir. tanfelügyelők és tanfelügyelők kirendeltségeknél meghagyja, hogy a benyújtott iskolai költségvetések felülvizsgálatánál a *hitoktatói tiszteletdíjakra* nézve a következőket tartsák szem előtt: a hitoktatási díjak a *minden napi* tanulók (az ismétlő tankötelesek mellőzésével) és a tisztán hitoktatásra szorított heti órák száma után felekezetenként külön-külön állapítandók meg olykét, hogy falu helyen heti *egy óra* után 30 K, városokban, vagy ha a hitoktató nem lakik helyben, heti egy óra után évi 40 K veendő számitásba. A heti órák számát a népiskolai tanterő tanosztályonként héti két órában állapítja meg, ha azonban az egyes tanosztályokba jár ugyanazon vallásu tanulók száma a 40-et el nem éri, azok osztályösszevonással tanítandók, úgy hogy egy órán legalább negyven tanuló nyerjen hitoktatást. A hitoktatásra fordítandó tanórák száma ehhez képest tekintet nélkül a tanosztályok számára ily 40-es csoportokban

megfelelően heti két órában állapítandó meg. Ha az összes tanosztályokban ugyanazon vallásu növendékek száma a 10-et sem éri el, az illető hitfelekezet hitoktatója részére díj nem engedélyezhető. Ott, ahol a már megállapított előző évi költségvetés szerint valamely felekezet hitoktatója a most jelzettekől eltérőleg *magasabb* díját már élvezzi, ez a magasabb tiszteletdíj veendő fel. Ezt a magasabb díjat azonban a hitoktató csak ad personam kapja s mihelyt a hitoktató személyében változás állana be, az új hitoktató csak a fentiekben megállapított szabályszerű díjban részesíthető. — Jelen körrendeletben foglalt intézkedésekben csak azt jegyezzük meg, hogy midőn a miniszter úr egy heti hittan óráért 30—40 K tiszteletdíjnak a felvételét állapítja meg, akkor a hittan órát a torna- és zeneórák szabályszerű nivója alá süllyeszti, illetve továbbra is ott hagyná, mely órák sokkal nagyobb tiszteletdíjjal díjaztatnak. A körrendeletben foglalt csoportosítása a hittan óráknak beleütközik az egyetemes egyház által éppen a múlt évben jóváhagyott „vallástani tanterv“ intézkedéseibe. S hogy azon hitoktató részére, akinek 10 növendéke az intézetben nincs, tiszteletdíjat nem engedélyez, ez egyenesen sérelmes, amit ajánlunk az egyházi főhatóságaink figyelmébe. Fontosságánál fogva különben alkalomadtán e körrendeletéről bővebben is megemlékezünk

Kitüntetés. Ő felsége koronás királyunk nagytiszt. *Hajdu* János urat, a sárosi ev. egyházmegyé érdemes főesperesét s lelkész értekezleti elnökét a Ferenc József-renddel kitüntetni kegyeskedett s ennek ünnepélyes átadása a f. évi november hó 27-én d. e. 11 órakor az eperjesi kollegium dísztermében tartandó rendkívüli lelkész-értekezleti gyűlés keretében Semsey Boldizsár vármegyei főispán által fog eszközöltetni. A tisztelettel s mély szeretettel körülvevett főesperes úr élvezze sokáig e kitüntetést s az a szeretet, melyben eddig része volt, kísérje őt élete fogytáig.

Választási hírek a sárosi esperességben. Az eddig leadott szavazatokból már is megállapítható az az öröndetes tény, hogy az egyházak nagy többsége főesperesi szavazatát Korbély Géza eperjesi lelkészre, az esperességi felügyelői szavazatát pedig Bánó Miklósról adta. Korbély főesperesnek őszintén gratulálunk.

Nyugdíjba vonulás. F. évi október hó elejével a prot. lelkészi karnak egy igen érdemes tagja, Gaál Mihály ősgárdi lelkész vonult nyugalmába. A 40 évre terjedő működési pályája, melyet kizárólag az ősgárdi egyházban töltött el, szép és munkában gazdag volt. Azok közé tartozott ő, akik csendes visszavonultságukban, falusi paróchiájukban is a nemes munkának szentelik életüket. Elárvult egyháza, ahol negyven esztendő alatt egy egész új generációt nevelt fel, siratja őt, de érzi a nógrádi esperesség lelkészi kara is, hogy a régi oszlopok közül egynek a működési tere ismét üresen maradt. S ha jeles volt mint szónok, mint előadó, úgy kiválóságát ki kell emelnünk főképp az énekgyek-terén, ahol egész nyugdíjba vonulásáig nagy kedvvel, szakértelemmel és kitartó buzgalommal működött. Közkezen lévő „Békéscsabai Énekeskönyvünk“ szerkesztésében már annak idején tevékeny részt vett. Ő fordította le a közismert „Óh szent Isten“ című oltári kezdő éneket, valamint a csabai énekeskönyv függelékében foglalt inákat, ő ültette át a „Zpewnik“-ből magyar nyelvre. Betegség folytán elgyengülve, szülőhelyére Balassagyarmatra vonult nyugalmába, ahol lelkészi pályája elején a kápláni évet töltötte. Szerettei körében nyugodtan tölti napjait. Kívánjuk, hogy még sokáig élvezze erőben, egészségben.

Egyházközségi felügyelő változás. Báró *Láng* Mihály orsz. képviselő a *rákoskeresztúri* egyházban viselt felügyelői állásáról, amelyet két év óta töltött be, hivatkozva nagy elfoglaltságára, lemondott. Az egyházközség nov. 19-én tartott közgyűlésén a lemondást tudomásul vette s felügyelőjévé nagy lelkesedéssel és egyhangulag dr. *Pekár* Gyula orsz. képviselőt és országos nevű író-t választotta meg, kinek beiktatása dec. hó egyik vasárnapján fog megtartatni. Ugy hisszük, hogy evang. egyházunkra nagy nyereség e választás, amelyvel egy ily nagynevű, kötelességtudásáról is közismert férfit, aki a *Pekár* és *Geduly* híres papicsaládok ivadéka, sikerült egyházunk vezetői diszes sorába beiktatnunk. Szívvel üdvözljük az új felügyelőt, működésére Istentől áldást kívánunk s kérjük őt hogy, amily nagy hirre tett szert az irodalom terén, oly nagy tekintélyre tegyen szert ev. egyházunk jogainak védelme körül. — Ugyanezen a közgyűlésen a *rákoskeresztúri* egyház a kerületi felügyelőre is szavazott s kettős szavazatát dr. *Zsigmondy* Jenő udv. tan. egyetemes főjegyzőre adta.

Lelkészválasztás. Az abosi ev. egyház nov. 12-én néhai *Zemann* János lelkész elhunytával lelkészévé *Kresmery* Gyula nyíregyházi segédlelkészt választotta meg. A választást megtámadják.

Pályázat. *Hanesz* Samu tiszolci lelkész nyugdíjaztatása folytán megüresedett lelkészi állásra pályáztak: *Moczkovcsák* Ernő vámosi és *Hanesz* Emil nagylibercsei lelkészek. A választás bizonyosan egyhangú lesz, miután az egyházközség lelkészének *Hanesz* Emilt — ki a nyugalmazott lelkésznek fia — óhajtja.

Protestáns irodalmi estély Szepesbélán. Az eperjesi evang. theol. Otthon ifjusága és néhány joghallgató dr. *Szlávik* Mátyás tanár vezérlete mellett nov. 4-én Szepesbélán sikerült koncertet rendezett, mely minden ízében kitűnően sikerültnek mondható. Az ifjúság viselkedése is oly kifogástalan szép volt, hogy dícséret illeti meg. A theol. és joghallgatók polgárházakban voltak elhelyezve és ellátva, és élveztek a szepesi vendégszeretetet. A koncert a városi nagyteremben folyt le, mely zsúfolásig megtelt ünneplő közönséggel. A 9 pontból kiemeljük: 1. *Eckert* Hajósdalát, melyet a férfiak exakt módon adott elő; 2. *Fábry* Ernő szaválata, *Die Einladung* kitűnő volt úgy tartalom, mint előadás tekintetében. „Uram Jézus légy vendégünk” tárgyú; 3. *Klaniczay* Gyula kettős éneke nagyon szép volt; 4. Dr. *Szlávik* M. felolvasása a „munkáskérdésről”, lebilincselte a hallgatóságot; 5. A kápolna éneke a bélai hölgyekkel *Gömör* Samu tanító vezetésével igen jól sikerült; 6. A tárogatón előadott kuruc dalok *Bartovics* Vilmos előadásában igen hatásosnak bizonyultak; 7. *Zrinyi* Ilona lakomája melodráma, könnyekig meghatott minket hazafias tartalma és szép előadása miatt; 8. *Stadler* Ottó hegedűjátéka egyszerűen művészi volt; 9. A vegyeskar kakuk-dala egyszerűségével elbájolt. A rákövetkező szolid táncmulatság semmit se vont le a koncert komolyságából. A bevétel a 404 kornát meghaladta. Másnap templomi koncert volt ugyanazon szép sikerrel és eredménnyel. Prédikált *Heinz* Lajos IV. éves theológus, az Isten iránti szeretetről, szépen, okosan, nyugodtan. Énekelték a Gályarabok énekét, énekelte *Klaniczay* a Luther imáját, játszott hegedűn *Sadler* Ottó (*Largo Händeltől*) és orgonált *Egyed* Aladár, előadván *Mendelssohn* III. és V. szonátáját és *Grieg* B dur szonátáját. Az előadás művészeti magaslaton állt. Az offertórium 32-20 K-t tett ki. Ha valaki volt, kinek a theol. ifjúság ellen voltak előítéletei és ezen a kitűnő szereplésen részt

vett, az csak azt kívánhatja, vajha minél többször, minél több evang. helyen tartanának ilyen jeles, vallásos, hazafias, komoly és művészi előadásokat. A gyülekezetek és az ifjúság előnyére vannak azok. Mi bélaiak itt is köszönjük a nemes műélvezetet. Ad astra! R. F.

A budai gyermekszanatórium. A gyermekszanatórium egész országos akciójának élén *Hohenberg* Zsófia hercegnő és gróf *Zichy* János vallás- és közoktatásügyi miniszter állanak. Az ő nevük nem kizárólag dísz az egyesület homlokán, hanem oly nagy erkölcsi tökélye a mozgalomnak, amelyből táplálkozik az egyesület egész életreje. Gróf *Zichy* János miniszteri állásának nagy terhei mellett személyesen vezeti az immár hatalmasra megnőtt gyermekszanatóriumi mozgalmat is és első sorban neki és a munkában érdemes és tiszteletreméltó társainak, *Bezerédj* Viktor belügyi államtitkár, ügyvezető elnöknek, *Bosnyák* Zoltán, *Nárai Szabó* Sándor és *Ruffy* Pálnak köszönhető, hogy a balatonalmádi Zsófia gyermekszanatórium már teljesíti hivatását és hogy a budai nagy gyűjtő szanatórium is tervezés alatt áll ama program alapján, amelyet *Bókai* János egyetemi tanár a magyar gyermekvédelem fáradhatatlan harcosa állapított meg. *Hajduska* Emil, a Magyar Földhitelezet igazgatója példátadóan buzgólkodik dr. *Fodor* Oszkár központi igazgatóval egyetemben, ama vagyoni eszköznek összeremtésén, amely a nagyarányú építkezés megkezdéséhez szükséges. *Bárczy* István dr. polgármester közölte gróf *Zichy* János vallás- és közoktatásügyi miniszterrel, hogy a főváros tanácsa a részletes építési program ismertetése során kíván dönteni a központi gyermekszanatórium segélyezésének mérvéről, elvileg azonban már is biztosította a polgármester a főváros közönségének legmesszebbmenő támogatását. Az ország társadalma is bizonyára sietni fog annak a mozgalomnak, amely az emberanyagot védi ebben a sok külső és belső ellenségtől megtépett országban, legújabb alkotását, a gyermekszanatóriumot nagy jelentőségéhez képest felkarolni. Ennek érdekében bocsátott ki most gróf *Khuen* Héderváry Károly belügyminiszter megleghangú köriratot az összes hatóságokhoz és a nagyközönséghez. A budai gyermekszanatórium javára szóló alapítványokat közvetlenül gróf *Zichy* János miniszternél (Vas-u. 10.) kell bejelenteni.

Szerkesztői üzenet.

Fábry *Tivadár* lelkésztestvérnek, kit a malompataki lelkészi állásról rövidesen történt leköszönése miatt mult számunk „Belélet” rovatában R. F. bírálat alá vett — megnyugtatóul véleményünket abban fejezzük ki, hogy senki, aki a lelkészválasztási szabályrendeletet ismeri, azzal nem vádolhatja, mintha e leköszönés miatt az egyház csak egy fillérenyi alkotmányos lelkészválasztási költségbe is verte volna magát, miután ily esetben a leköszönő lelkész minden alkotmányos költséget megtérít.

Pályázatok és hirdetések.

HIRDESD AZ IGÉT!

Egyházi beszédek. Második kötet. *Irta* *Veres* József. orosházi lelkész. (18 beszéd). Ára 2 K 50 f.

A FÖLTÁMADÁS ÜNNEPÉN.

Egyházi beszéd. *Elmondta* *Orosházán* *Veres* József. Á. 20f. Megrendelhetők *Orosházán* a szerzőnél. 5—1

A berki-i ev. iskolánál a *tanítói állás* megüresedett. Fizetés lakáson felül havi előleges részletekben 1000 korona. 3 öl fa és 3 $\frac{1}{2}$ 8-ad telek haszonélvezete. Minthogy kötelessége minden vasárnap és ünnepnap az istentiszteletek elvégzése is, azért a tótnyelv ismerete feltétlenül megkívánatik. A pályázati kérvények nov. 30-ig az alanti címre küldendők.

2—2.

Liptai Lajo, salesperes lelkész, Eperjes.

A DUNÁNTÚLI ÚJ ÉNEKSKÖNYV

határozottan nagy tért hódít gondosan összeválogatott tartalmánál fogva. Azon egyházközségek, amelyek gyülekezetükben e fényesen bevált énekeskönyvet bevezetni szándékoznak, forduljanak teljes bizalommal a

Luther-Társaság könyvkereskedéséhez. (Budapest. VIII., Szentkirályi-utca 51a.) ahonnan az a kiadóéval egyenlő föltételek mellett megszerezhető. 2—1

Pályázat. A hegyaljai ág. hitv. egyházmegyébe kebeleztetett **tályai** egyházközség üresedésben levő lelkészi állására pályázatot hirdetnek.

Javadalma: kényelmes, teljesen átalakított lakás, melléképületek és kerttel; 720 K készpénz; 2 (kettő) kat. hold 646 □ öl szántó föld; 2 (kettő) kat. hold 301 □ öl rét; 1 (egy) kat. hold 301 □ öl szőlő; 754 □ öl parlag szőlő; stóla; ofertórium; állami kongrua 680 K 04 f. melynek felemelése kérelmeztek. Szolgálati nyelv magyar. A kellően felszerelt kérvények folyó évi december hó 15-ig alóírt főespereshez küldendők Ózdra (Borsod m.) (P. h.).

Miskolc és Ózd, 1911. november 15.

Radvány Zoltán,
egyházm. felügyelő.

3—1

Turóczy Pál,
főesperes,

Tót nyelvben jártas **káplánt** keresek. Fizetése 1000 K, butorozott lakás és kiszolgálás. Szarvas, 1911. november hó.

Placskó István, ág. h. ev. lelkész.

A LUTHER-TÁRSASÁG ÚJ KIADVÁNYAI:

Mayer Endre. Vandrák András, az eperjesi ev. kollégium tanára. 5 képpel. Ára 1 K.

Olesó és szép **olvasmányok** a nép számára:

57. **Gyurácz Ferenc.** A gyermekek imája. Ára 10 f.

58. **Dr. Horváth Károly.** Berzeviczi Berzeviczy Gergely. 1763—1822. Elbeszélés. Ára 10 f.

59. **Fenyves Ede.** Zsedényi István a gályarab. Ára 10 f.

60. **Petrovics Pál.** Újkori apostolok és vértanúk. Ára 10 f.

Egy házunk nagyjai:

XI. **Dr. Zsilinszky Mihály.** Wallaszky Pál evang. lelkész élete 1742—1824. Ára 10 f.

XII. **Dr. Antal Géza.** A gályarabszabadító dr. Ruyter Mihály. 1 arcképpel és 12 képpel. Ára 30 f.

Kaphatók a

Luther-Társaság könyvkereskedésében, Budapest, VIII. Szentkirályi-utca 51a. 2—2

TORONYORA

5—4

teljesen új és jó állapotban **jutányos áron eladó**, négy nagy számmutató táblával és mutatókkal együtt. Tudakozódni lehet a

Hosszútalu-fürészmezei ágostai hitv. evangélikus. egyháznál (Brassó megye).

Esperesi segédlelkészt keresek. Jelentkezőknek bővebb felvilágosítást ad

Kaczián János, budapesti ev. esperes.
VI. Felsőerdősor 5.

3—2

Kérelem a lelkésztársakhoz. Lelkészi házba házvezetőnőnek kerestetik lelkész vagy tanító özvegye, aki a házvezetés mellett két kis árvát is szeretettel ápolni hajlandó lenne. Ha a lelkész testvérek valakit ajánlani tudnának, szíveske djenek az illetőt a felsőzellei lelkészi hivatalhoz, u. p. Szilád (Nyitra m.) utasítani.

IMÁDSÁGOK ÉS BUZGOLKODÁSOK

evangéliumi protestáns keresztyének számára.

Készítette **Székács József.**

Ára: vászonkötésben, aranymetszéssel, tokban 5 K,
bőrökötésben, aranymetszéssel, tokban 8 K,
finom borjúbőrökötésben, párnázva, aranymetszéssel, tokban 10 K.

Gyurácz: Hit oltára és Lelki vezér 20 féle kötetben kapható, mely kötetek pontos leírását tartalmazó jegyzékkel készséggel szolgál a

Luther-Társaság könyvkereskedése,
Budapest, VIII. Szentkirályi-utca 51a. 2—2

Pályázat. A felsőlövői ev. főgimnázium fenntartó testülete 1911. december hó 10-én betöltendő magyar-német szakos *helyettes tanári* állásra pályázatot hirdet. Pályázhatnak protestáns, elsősorban ev. tanárok. Javadalom 1600 K. Kötelessége a főgimnáziumban heti 19 órában tanítani, vagy ha a jelenlegi internátusi rendszer megváltoznék, heti 18 órában tanítani és tantársaival felváltva felügyeletet gyakorolni az internátusban. Belátható időnkig a jelenlegi rendszer marad meg, tehát egyelőre más kötelezettség nincsen, mint a heti 19 óra tanítás. Az iskolai nagybizottsághoz intézett, kellően felszerelt kérvények december 10-ig nyújtandók be a főgimnázium igazgatóságához.

Felsőlovó, 1911. évi november 19.

?—1

Németh Sámuel, igazgató.

Ünnep előtt. A közeledő karácsony hatása már meglátszik az élet forgatagán. Az emberek már nem azt nézik, hogyan bosszanthatják meg felebarátaikat, hanem azt keresik, hogy szerezhetnének egymásnak örömet. Fogós kérdés, de kis gondolkodás, kevés fáradás hozzásegíti az embert a probléma megoldásához. Kérjen csak Polgár Kálmán jóhírű budapesti órásmestertől nagy képes album-árjegyzéket (üzlete és raktárai VII. Erzsébet körut 29. sz. I. em.) amit ingyen és bérmentve kaphat. Majd látni fogja a legújabb divatu ékszerek, órák, evőeszközök sok száz fénykép után készült hű rajzait és csodálkozással fogja olvasni azt a sok dicsérettel nyilatkozatot, amivel Polgár Kálmán műőrást a vevők elhalmozzák.

Hirdetések

felvétetnek a kiadóhivatalban

Rákoskeresztur (Pestmegye).

NOVOTNY ANTAL

harangöntőde és
vasharanglábgyár
Temesvár, Gyár-
város.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoporthok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. — Különösen ajánlja saját találmányu

új modoru áflyukasztoff harangjait,

melyek felső részükön a hagedűéhez hasonló 8 alakú nyílásokkal vannak ellátva s ezért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok, mint a régi modorúak. Ily szerkezetű 327

kgos harang hangban egyenlő 461 kgos régi modoru harangjai. Ajánl továbbá forgatható vertvas koronákat, régi harangok ilyenekkel való újra szerelését és vertvas haranglábakat.

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896. orsz. kiállításon milleniumi nagy érdemmel kitüntetve. 30—59.

Orgonaépítési müintézet

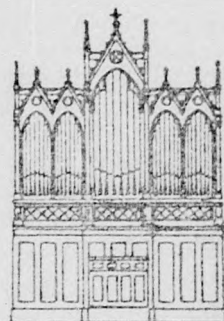
Rieger Ottó

hazánk legnagyobb orgonájának (a király orgonájának a koronázási templomban) alkotója, villamos gépekkel berendezett cs. és kir. udvari orgonagyára

Budapest VII, Garay-utca 48

Cs. és kir. udvari szállító, a Ferenc József-rend lovagja. A párisi, bécsi, stb. kiállításokon kitüntetve. —

Kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnymású csörendszerű (pneumatikai) tartós, nemeshangu orgonákat szállít. 38 év óta 1600 orgonát — köztük a király orgonáját amely mű 80 változatú és villanyerőre van berendezve — szállított. — Mindennemű orgonajavításokat és hangolásokat lelkiismeretes pontossággal teljesít

- ☒ Tervezeteket és mintarajzokat ☒
☒ kívánatra díjmentesen küld. ☒

pontos és
legjobb **ÓRÁK** 5 évi jófál-
lás mellett!

Egyházi szentfedények,

úrvacsora-kelyhek, keresztelő-kannák
☒ ☒ és medencék, borkancsók. ☒ ☒

Arany és ezüst ékszerek,

evő-eszközök, china-ezüst dísz tárgyak
☒ RÉSZLETFIZETÉSRE IS. ☒

Pontos
kiszol-
gálás!

Jutá-
nyos
árak!

POLGÁR KÁLMÁN

műorás és ékszerész, az ev. ref. egyházak szállítója

BUDAPEST, VII., Erzsébet-körut 29.

javításokra s vidéki megrendelésekre
különös gondot fordítok. ☒ Árjegyzék
2000 rajzzal ingyen és bérmentve.